

Somogyvári Mihály

A koronavírus hatása a fogvatartotti kapcsolattartásra – Kihívások és szervezeti válaszok
A fogvatartotti videóhívások alkalmazásának empirikus vizsgálata

**The impact of the coronavirus on the prisoners' contacts –
Challenges and organizational answers**
Empirical study of the use of video calls by prisoners

Absztrakt

A COVID–19-járvány jelentősen befolyásolta és átalakította az emberek közti – korábban személyes jelenléttel járó – érintkezéseket, valamint kommunikációs formákat a magánéletben, illetve hivatali keretek közt egyaránt. Ez különösen igaz volt a büntetés-végrehajtásra, ahol a járványügyi intézkedések keretében egyrészt korlátozták a fogvatartottak látogatófogadását, másrészt számos intézkedést vezettek be ennek ellensúlyozására. Ennek kiemelt eszköze volt a videóhívások rendszerének (Skype) fejlesztése és kiterjesztése is. Előadásom célja a fogvatartottak pandémia alatti Skype-használatának személyi állományi és fogvatartotti megítélésére irányuló kutatás eredményeinek bemutatása. Az empirikus vizsgálat során három fő adatkör elemzését végeztük el: a fogvatartottak Skype-használatára vonatkozó statisztikai alapadatokat, a személyi állomány percepcióit felmérő szövegelemzés eredményeit, valamint egy több mint 500 fős, kérdőíves fogvatartotti vizsgálat adatait. Az eredmények azt mutatják, hogy alapvetően pozitív fogadtatása volt a Skype-használatnak mind a személyi állomány, mind a fogvatartottak körében, így javaslatunk szerint előnyös lehet ezen kapcsolattartási formát a járványhelyzet után is beépíteni a büntetés-végrehajtás rendszerébe.

Kulcsszavak: koronavírus, pandémia, fogvatartotti kapcsolattartás, empirikus vizsgálat

Abstract

The COVID–19 epidemic has significantly influenced and transformed personal, human interactions, as well as forms of private and official communication. This was particularly true for the Prison Service, where epidemiological measures have, on the one hand, restricted prisoners in the reception of visitors and, on the other hand, introduced a number of measures as compensation. One of the key tools was the development and extension of the video calling system (Skype). The purpose of my presentation is to demonstrate the results of the research aiming the perception of the prisoners and the personnel about the use of Skype during the pandemic. In an empirical study we analysed three main data sets: basic statistical data on inmates' use of Skype, the results of a text analysis on staff perceptions, and data from a questionnaire survey of prisoners with more than 500 respondents. The results show that there was a fundamentally positive reception of Skype use among both staff and detainees, so we suggest that it may be beneficial to incorporate this form of contact into the system of the prison service even after the epidemic situation.

Keywords: coronavirus, pandemic, inmates' contact, empirical study

Bevezető

Nemzetközi szinten a büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) rendszerekben a videóhívások alkalmazása nem ismeretlen gyakorlat, az internetes kapcsolattartás elterjedésével bevett intézkedésnek számít elsősorban azon országokban, ahol nagy távolságok vannak, illetve ahol külföldi fogvatartottak nagy arányban vannak jelen a börtönökben, és természetesen, ahol a kapcsolattartás ezen formáját az infrastrukturális fejlettség lehetővé teszi.

A COVID–19 humánjárvány a számos egyéb, gazdasági és társadalmi kihívás mellett a fizikai távolságok és a szociális izoláció áthidalásának terén is újfajta kihívásokat hozott, amely a világ országainak börtöneiben a korlátozások és lezárások okán még extrémebb nehézségként jelent meg. Ezen kihívásokra hasonló válaszok születtek az európai országok részéről, így a videóhívások alkalmazásának bevezetése és/vagy kiterjesztése is számos állam intézkedései között megtalálható volt. A videóhívások rendszerének fejlesztése számos

országban (csakúgy, mint Magyarországon) kiterjedt a távtárgyalásokra, a rendőrségi meghallgatásokra, a telemedicina lehetőségeinek szélesítésére, és a családi kapcsolattartásra egyaránt (Lindsay et al., 2021; Cîrlig, Luyten, del Monte & Voronova, 2020). Jelen tanulmányban a videóhívások rendszerét a családi kapcsolattartás viszonyában vizsgáltuk.

A hazai gyakorlatban a kapcsolattartás elektronikus úton történő formája a koronavírus-járványt megelőzően nem volt elterjedt, csak korlátozott szinten, teszt jelleggel volt rá példa. Ennek oka egyrészt az, hogy az országon belül relatív kicsi, néhány órás utazás által könnyen áthidalható távolságok vannak, másrészt kevés a külföldi fogvatartott, akinek a kapcsolattartása csak ezen úton lenne megoldható. Azonban a járvány hazai erősödése a 2020. év egyik legnagyobb kihívását hozta ezen a téren is, és olyan megoldásokat sürgetett, amelyek – a lezárások, a bezártság, a látogatási tilalom, a családtól való elszakítottág mellett is – biztosítják a fogvatartotti populáció törvényekben biztosított jogainak és a reintegrációs tevékenység céljainak maradéktalan érvényesülését.

Ezen pandémiás helyzetben került bevezetésre gyors és hatékony intézkedésként az elektronikus kapcsolattartás, amely hazai alkalmazásban a Skype¹ bevezetését jelentette, melynek bv. szervezeti és fogvatartotti tapasztalatait, hatásait és elfogadottságát jelen tanulmányban részletesen is megvizsgáljuk.²

A tanulmány három fő adatforrás elemzésével vizsgálja az elektronikus kapcsolattartás hazai jellemzőit. Ennek keretében feldolgozásra kerülnek a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BVOP) számára rendelkezésre álló kapcsolattartási adatok, és a Központi Kivizsgáló és Módszertani Intézet (a továbbiakban: KKMI) által végzett kérdőíves felmérés eredményei is. Ezen eredményeket a bv. intézeti kollégák szakmai tapasztalatainak, meglátásainak feldolgozásával kiegészülve kívánjuk rendszerbe szedni és bemutatni. A tanulmány célja, hogy a Skype-használat kapcsán mintegy hatásvizsgálatként értékelni lehessen az elmúlt időszak intézkedéseinek hatékonyságát, illetve támpontul szolgáljon a pandémiát követő időszakban a bővítési vagy átalakítási lehetőségek tervezésében.

1 A továbbiakban a videóhívásokra Skype-használatként hivatkozunk a tanulmányban.

2 Fontos időbeni kitétel, hogy a tanulmány a pandémiás időszak alatti korlátozások idején alkalmazott Skype-használatot mutatja be, tehát azt a 2020 márciusától 2021 júniusáig tartó időszakot, amíg a fogvatartotti látogatófogadás tilalma életben volt.

Nemzetközi kitekintés és hazai szabályozás

A pandémia okán bevezetett speciális biztonsági szabályként több ország alkalmazta ezt a fajta kommunikációs eszközt, bár maga a gyakorlat nem új keletű nemzetközi viszonylatban (például Anglia, Wales). Noha a börtönökben a videóhívást elsősorban a tárgyalások, illetve bírósági ügyek során alkalmazták először (Bogotyán, 2018; Council of Europe, 2014), ez később beépült a kapcsolattartás hétköznapi formái közé. Magyarországon már szintén hosszú évek óta lehetőség volt az elektronikus kapcsolattartásra, azonban inkább pilot jelleggel, így ezen újfajta gyakorlat valós beépülését és kiterjesztését a COVID-19-járvány hívta életre.

Elektronikus kapcsolattartási formák nemzetközi trendjei

A COVID-19-járvány következtében a videóhívások alkalmazásának lehetőségei, azok fogvatartottakra gyakorolt hatása – a kapcsolattartásának több szempontból is meghatározó szerepe okán – hamar a szakmai érdeklődés és a tudományos kutatások fókuszába került.

Európában a koronavírus hatására több ország is széleskörűen kezdte alkalmazni a videóhívások adta lehetőségét. Az EuroPris³ által felmért adatok alapján a visszajelzések pozitívak, kiváltképp kisgyermekes fogvatartottak esetében, ugyanis az elektronikus formának köszönhetően nem kellett a gyermekeket kitenni az esetleges börtönártalmaknak, illetve –amennyiben ezt az időpontoszervezés lehetővé tette – akár esti időpontban is volt lehetőség a család életébe való bekapcsolódásra például egy-egy esti mese felolvasása által (EuroPris, 2020a). Pozitívmódként értékelték a fogvatartottak azt is, hogy a videóhívás során nem csak a családjukat, de az otthoni környezetet is láthatják (EuroPris, 2020b). A visszajelzések alapján a kapcsolattartás ezen formája a hozzátartozók által is gyakran preferált, ugyanis idő- és költséghatékony (Flynn, & Harrigan, 2020). Továbbá, az intézetek számára a biztonság szempontjából is egyszerűbb ezeknek a videóhívásoknak a lebonyolítása, mint a személyes látogatás során végrehajtott átvizsgálások, illetve óriási pozitívum, hogy így a tiltott tárgyak be-csempészésére való lehetőség is lecsökkent (Flynn & Harrigan, 2020).

Az alkalmazások, melyeket videóhívásokra használnak a különböző országok, meglehetősen széles körűek. Kiváltképp a Skype (például Albánia, Bulgária,

3 Az EuroPris az Európai Unió egyik börtönügyi szakmai szervezete, mely szakmai fórumként is szolgál a tagállamok büntetés-végrehajtási szervezetei számára.

Ciprus, Finnország, Olaszország, Szlovákia), a Whatsapp (Spanyolország)⁴, a Zoom, valamint a BlueJeans (Ausztrália) (URL2) alkalmazást használják azok az országok, akik nem hoztak létre egy saját belső hálózatot.

Angliában és Walesben már közel minden börtönben lehetősége van a fogvatartottaknak, hogy videóhívást kezdeményezzenek, szabályozásuk szerint 30 perc időtartamban, egyszerre maximum négy személlyel, egy „Purple Visists” nevű alkalmazás útján, mely kizárólag mobiltelefonnal, illetve tablettel kompatibilis, számítógépen nem használható (URL3). Ilyen videóhívás útján is csak olyan személy hívható, aki engedélyezett kapcsolattartó, illetve legalább egy fő a hívott személyek közül 18 éven felüli. Ezen videóhívások díjkötelesek, ugyanakkor a koronavírus idejére ingyen kerültek biztosításra a fogvatartottak részére.

Az Egyesült Államokban a videóhívások lehetősége államonként, illetve intézetenként változik. Egy igen érdekes gyakorlati tapasztalatra mutatott rá egy 2020-as, Minnesotában készített tanulmány, mely szerint a visszaesési kockázatok is csökkentek azon nem erőszakos bűncselekményt elkövető fogvatartottaknál, akiknek lehetőségük volt videóhívásra (Duwe & McNeeley, 2021). Az Egyesült Államokban is díjkötelesek a hívások, mindemellett a koronavírus alatt néhány államban, illetve helyi önkormányzatok által ez felfüggesztésre került, azonban a második hullám során ezeket az intézkedéseket visszavonták, és a videóhívások ismét díjkötelessé váltak (Bertram, 2020).

Összefoglalva, a nemzetközi gyakorlatok hasonlóak vagy megegyeznek a Magyarországon bevett eljárásokkal a tekintetben, hogy minden hívás monitorozásra kerül, kizárólag a rögzített kapcsolattartókkal lehet azokat kezdeményezni, továbbá amennyiben hívás közben a büntetés-végrehajtási szerv szabályrendszere sérül, úgy az azonnal megszakításra kerül. Nemzetközi szinten több büntetés-végrehajtási szerv jelezte az EuroPris által végrehajtott felmérésen, hogy folytatni kívánják a kapcsolattartás ezen formáját, nem mint a személyes látogatás helyettesítéseként, hanem mint önálló kapcsolattartási formát.

A hazai szabályozás alakulása a pandémia hatására

A fogvatartottaknak hazai és nemzetközi jogszabályokban egyaránt lefektetett joga a külvilággal való kapcsolattartás, melyre a bv. bírói döntés, a fogvatartott viselkedése, a végrehajtási fokozata, és számos egyéb tényező figyelembevételétől függően vannak különböző alternatívák.

A saját törvényi szabályozásunk szerint a rendelkezési jogkör gyakorlója, illetve a bv. intézet engedélye alapján hozzátartozókkal, valamint az általuk

4 Az egyes országokról részletesen (URL1).

megjelölt személyekkel tarthatnak kapcsolatot a bv. intézeten belülről, ehhez a kívánt személyt kapcsolattartóként kell regisztrálni mindkét fél beleegyezésével. A fogvatartott végrehajtási fokozatának és rezsimkategóriájának függvényében, az ahhoz rendelt speciális szabályok szerinti számban és mértékben tarthat kapcsolatot:

- a) levelezés,
- b) telefonbeszélgetés a bv. intézet által biztosított telefonnal,
- c) csomag küldése és fogadása,
- d) látogató fogadása,
- e) látogató bv. intézeten kívüli fogadása,
- f) kimaradás,
- g) illetve eltávozás által.

A járványhelyzet és a fertőzésveszély kockázatának csökkentésére meghozott intézkedések ezen kapcsolattartási formák szinte mindegyikét átalakította vagy korlátozta, melynek kellő szabályozását és végrehajtását a BVOP Fogvatartási Ügyek Szolgálatra mindvégig koordinálta és monitorozta. A személyes kapcsolatfelvétellel nem járó telefonhívás – mint kapcsolattartási forma – természetesen nem került korlátozásra a veszélyhelyzetre való tekintettel, ugyanakkor, ahogy a járványhelyzet alatt a legtöbb zárt intézmény, a bv. szervezet is korlátozta a kontakttá válás veszélyét jelentő kapcsolattartási formákat, így az általános csomag- és ételküldést is. Emellett a fogvatartotti állomány esetén is hasonló korlátozás érintette a levél-, illetve csomagküldést és -fogadást, amely korlátozás esetükben a hosszabb kézbesítési időt jelentette.

Az elítélt hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt és a bv. intézet által engedélyezett személyekkel továbbra is levelezhetett, a levelek gyakorisága és terjedelme nem került korlátozás alá, ugyanakkor a járványügyi helyzetre tekintettel a levelek kiosztására a kézbesítés napját követő 48 óra (2 nap) letelte előtt – de a személyi állomány egészségének védelme érdekében legalább 40 órát követően – kerülhetett csak sor. A levelezés mellett továbbra is lehetőség volt külsőleg indított csomagküldésre, illetve -fogadásra, valamint webshopen összeállított csomag kézbesítésére a korábbi szabályozásnak megfelelően.⁵ A járványhelyzet a postai úton érkezett csomagok kiosztását módosította annyiban, hogy 72 óra (3 nap) letelte után kerülhetett sor az átadásra.

5 A kirendelt védő és a meghatalmazott védő hivatalos minőségben kapcsolattartó, csomagot viszont hozzátartozón kívüli magánszemélyként, tehát nem hivatalos minőségű kapcsolattartóként küldhet, adhat át a fogvatartott részére, így annak ellenőrzését az általános kapcsolattartókra vonatkozó előírások betartásával kell végrehajtani.

Teljes korlátozás alá esett azonban a járványügyi helyzetre tekintettel a látogató bv. intézeteken belüli fogadása, illetve az intézet ideiglenes elhagyásával járó kapcsolattartási formák mindegyike, így a látogató bv. intézeten kívüli fogadása, a kimaradás és az eltávozás (ideértve a jutalmazás esetét is). Továbbá a súlyos beteg közeli hozzátartozó meglátogatása, a közeli hozzátartozó temetésén való részvétel, és a kegyelet lerovásának engedélyezési eljárása is módosult, arra a BVOP Operatív Törzs vezetőjének egyedi, különös méltánylást érdemlő ügyben tett javaslata alapján, csak országos parancsnoki engedéllyel kerülhet sor.

A bevezetett járványügyi korlátozások ellensúlyozására a BVOP számos intézkedést hozott, így a telefonálási időkeret egységesen 15 perccel történő megnöveléséről és a fogvatartotti mobiltelefonnal nem rendelkező fogvatartottak részére havi három alkalommal öt perc ingyenes telefonálás lehetőségének biztosításáról.

A videó alapú kapcsolattartás is kiváltképp a COVID-19-járvány hatására terjedt el, annak érdekében, hogy kiváltsa a személyes látogatófogadást. Ennek okán jelentős infrastrukturális fejlesztésbe kezdett a bv. szervezet, így jelenleg már 285 végponton lehet országosan Skype-hívásokat indítani. Ez az intézkedés megteremtette a lehetőséget arra, hogy a fogvatartottak biztonságos körülmények között tudjanak kommunikálni hozzátartozóikkal, illetve kapcsolattartóikkal, valamint a járvány okozta fokozott elszigeteltség negatív hatásait ellensúlyozzák.

A szabályozás szerint⁶ a fogvatartott kérelme alapján – szabadságvesztése alatt tanúsított magatartásától függően – heti legfeljebb kettő alkalommal, alkalmanként minimum 30, maximum 60 perc időtartamban videóhívással megvalósuló elektronikus kapcsolattartást kezdeményezhet engedélyezett kapcsolattartója irányába (egyszerre maximum négy fő), amennyiben a kapcsolattartója rendelkezik a megfelelő technikai eszközzel és internet szolgáltatással.

Az alkalmazás az e célra alkalmas helyiségben elhelyezett, fejhallgatóval felszerelt telekommunikációs eszközön, monitoron, mikrofonon és hangszórón, több képernyős (úgynevezett „klón”) üzemmódban valósul meg, járványügyi helyzetben a védőtávolság megtartásával.

A kapcsolattartókkal a bv. intézet (a reintegrációs tiszttal személyében) kezdeményezi a kapcsolatfelvételt az előzetes engedélyek ellenőrzésével, illetve a program megnyitásával. A fogvatartott részére az alkalmazáson keresztül történő kapcsolatfelvétel csak a kapcsolattartó visszaigazolása után válhat elérhetővé,

6 2013. évi CCXL törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról, 173. § (1)–(2) bekezdés.

melyet a bv. szervek személyi állománya minden hívás megkezdésénél ellenőriz. Az alkalmazás szabályait sértő cselekmény esetén – ahogyan az a nemzetközi példákban is megjelent – a kapcsolat azonnal megszakításra kerül.

A hazai vizsgálat háttere

Arra való tekintettel, hogy az elektronikus kapcsolattartás mind hangulati, mind reintegrációs szempontból meghatározó, valamint az elmúlt időszakban jelenlévő pandémia alatt hozott intézkedések egyik kiemelt eleme volt, ezért a BVOP különös figyelmet fordított a Skype-használat számszaki alakulására, a bv. szervektől érkező visszajelzésekre, valamint az intézkedés eredményességének vizsgálatára.

Ennek keretében a BVOP rendszeres adatgyűjtéseket végzett, és a Fogvartási Ügyek Szolgálat is folyamatosan monitorozta a kapcsolattartási formák és a Skype-használat főbb adatait. Ezen adatok további kiegészítésével jelen tanulmányhoz a KKMI készített egyéb kvalitatív és kvantitatív vizsgálatokat is. A tanulmány ezen fejezetében a Skype-használattal kapcsolatos vizsgálatunk eredményeit az alábbi hármas tagozásban mutatjuk be:

- Elsőként fontosnak tartottuk megvizsgálni, milyen általános jellemzőkkel írható le a fogvatartotti kapcsolattartás. Ennek érdekében igyekeztünk feltárni a fogvatartotti kapcsolattartás fő jellemzőit, annak járványidőszak alatti változásait, ehhez pedig a saját, fogvatartotti adatbázisokból kinyerhető adatokat vontuk statisztikai elemzés alá.
- Másodikként vizsgáltuk, hogy a bv. szervezetnek magának milyen tapasztalatai voltak az elektronikus kapcsolattartás lehetőségeivel. Ehhez a KKMI a bv. szervek büntetés-végrehajtási (elsősorban reintegrációs területért felelős) szakterületeitől kérte be szakmai véleményüket a Skype-használattal összefüggésben. Ezen jelentések tapasztalatait igyekszünk összefoglalóan bemutatni.
- Harmadik körben pedig a KKMI által végzett saját kérdőíves vizsgálat eredményeit összegeztük, amelyben több mint 500 fogvatartottat értünk el. Ezen kérdőív által azt igyekeztünk felmérni, hogy maguk a fogvatartottak hogyan ítélték meg a kapcsolattartás ezen formáját, milyen pozitív és negatív tapasztalatokat szereztek, milyen hatással volt korábbi kapcsolattartásukra ezen új típusú lehetőség.

A Skype-használat számszerű adatainak bemutatása

A bv. szervezet egyik legfontosabb adatbázisa a Fogvatartotti Alapnyilvántartás (a továbbiakban: FANY). A FANY tartalmazza a fogvatartottakkal kapcsolatos fő alapadatokat, a fogvatartottak személyi adatait, a korábbi fogva tartásának adatait, a szabadságvesztés során történt főbb eseményeket, jutalmakat, fenytéseket, munkáltatással kapcsolatos adatokat, a szabadulásához szükséges adatokat, annak várható idejét stb. Emellett kinyerhetők olyan kvantitatív adatok is, melyek elsősorban a fogvatartottak kapcsolattartására, valamint a Skype-használatra vonatkozó alapadatokra, az alkalmazás használatának volumenére, és a bevont fogvatartottak létszámára irányulnak.

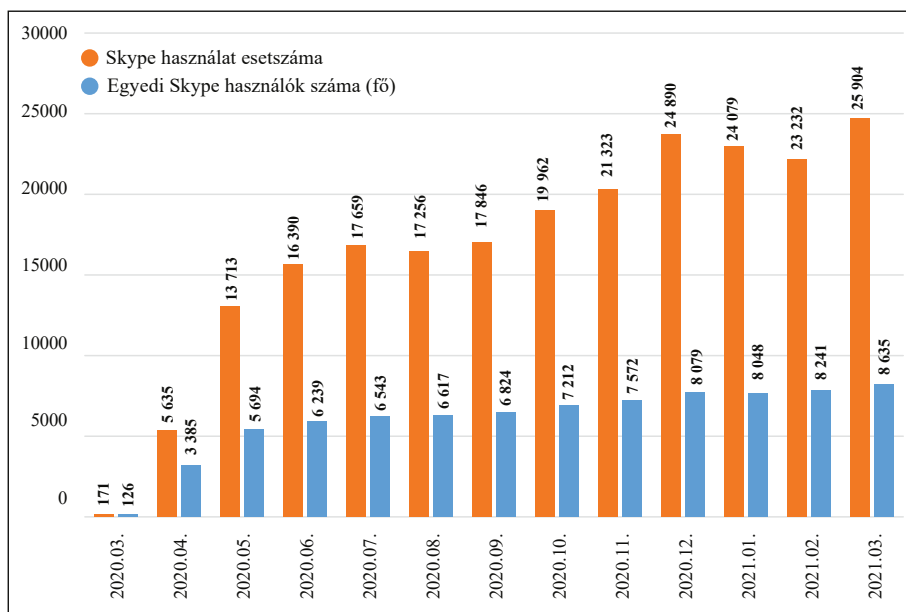
A minél teljesebb kép érdekében lekértünk egy keresztmetszeti⁷ adatbázist az aktuálisan jelenlévő fogvatartottak adatairól, így adatbázis alapján 17 752 fő, 2021. május 28-án jelenlévő fogvatartott adatát tudtuk az elemzésben vizsgálni. Emellett, hogy tendenciák megállapítására is lehetőség nyíljon, hosszmetzeti adatokat⁸ is vizsgáltunk, így az elemzésbe bevontuk a 2020. március és 2021. március közötti időszakra vonatkozó Skype-használati és kapcsolattartási adatokat is.

A visszatekintő adatokon egyértelműen beazonosítható a járvány térnyerése, valamint az arra adott gyors válaszreakcióként kiépített és alkalmazásba vont elektronikus kapcsolattartási lehetőség. Rögtön a járvány 2020. évi első hullámánál életbe lépő kormányzati járványügyi intézkedéseket lekövetve a bv. szervezet is kiemelt hangsúlyt fordított a megelőzésre, a fogvatartotti és a személyi állomány védelmére, a védőfelszerelések biztosítására és a kontakttá válás lehetőségének, ezáltal a fertőzésveszélynek a minimalizálására. Ezzel párhuzamosan már 2020 áprilisában intézkedést adott ki a bv. szervezet a kapcsolattartás személyes formáinak ideiglenes felfüggesztésére, és a teljeskörű Skype-használat infrastrukturális feltételeinek bővítésére.

7 Keresztmetszeti vizsgálat alatt kutatómódszertanilag az egy adott időpillanatban felvett mérőeszközök eredményein alapuló vizsgálatokat értjük, így esetünkben az éppen aktuálisan jelenlévő fogvatartottak fő adataiból összeálló adatbázist. Ezen adatok nem teszik lehetővé a hosszmetzeti kép és a változás aspektusainak feltárását, azonban széleskörű képet adnak az aktuális állapotokról.

8 A hosszmetzeti, azaz a szociológiában longitudinális vizsgálatoknak nevezett kutatások követéses jellegű vizsgálatokat jelentenek, amelynek lényege, hogy hosszabb időn keresztül, azonos körülmények között vizsgálunk egy jelenséget, kikerülve ezzel a személyes körülményekből vagy változásokból fakadó egyedi jellemzőket (jellemzően évekig, akár évtizedekig visszatérően). Jelen tanulmányban nem a klasszikus értelemben véve használjuk tehát ezt a fogalmat, pusztán arra utalásként, hogy egy éves visszatekintésben vizsgáljuk a teljes fogvatartotti állományra vonatkozóan meglévő, általános adatainkat, amely a pandémiás időszakot közvetlenül megelőző hónaptól indul, ezáltal bemutatva a vizsgált jelenség okozta változásokat is.

1. számú ábra: A fogvatartotti Skype-használat gyakoriságai

Forrás: BVOP.

Ahogy az adatokból is látszik, 2020 márciusától robbanásszerűen megnőtt a Skype-használó fogvatartotti kör, és azóta is folyamatos növekedésben van, 2020 decemberében már több mint 8000 jelenlévő fogvatartott használta a Skype-alkalmazást kapcsolattartásra. A Skype-hívások száma – kisebb hullámtól eltekintve – emelkedő tendenciát mutat mind az érintett fogvatartottak, mind a hívások számában. Az aktuális, teljes körű adatkérés pillanatából származó adatok alapján megállapítható, hogy a vizsgálatunk időpontjában jelenlévő fogvatartotti létszám esetén a populáció 56,76%-a (több mint tízezer fogvatartott) élt a Skype lehetőségével a fogva tartása során. A Skype-használatra vonatkozó alapadatokat tekintve tehát egy sikeres és a fogvatartottak körében folyamatosan bővülő szolgáltatásként értelmezhetjük az intézkedést. A Skype-használati szokásokat érdemesnek találtuk büntetés-végrehajtási fokozatok szerint is vizsgálni. A táblázatban a használat gyakorisága szerint, nem pedig a végrehajtási fokozatok szerint kerültek sorba rendezésre az egyes kategóriák.

1. számú táblázat: Skype-használat fokozat szerinti megoszlásban

Fokozat	Használt (%)	Nem használt (%)
Fiatalkorú börtön	72,31	27,69
Fegyház	63,76	36,24
Börtön	63,40	36,60
Fogház	61,54	38,46
Letartóztatott	53,98	46,02
Fiatalkorú letartóztatott	53,85	46,15
Fiatalkorú fogház	53,49	46,51
Előzetes kényszerógyógykezelés	46,88	53,13
Egyéb (például átadás-átvételi letartóztatott)	32,26	67,74
Büntetőjogi elzárás	32,10	67,90
Kényszerógyógykezelés	24,14	75,86
Közérdekű munka átváltoztatása, pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés	14,14	85,86
Elzárás	7,96	92,04

Forrás: A szerző saját készítése.

A fenti táblázatból jól látszik, hogy a jellemző Skype-használat, illetve nem használat határvonala megközelítőleg ott húzódik, ahol a rövid vagy ideiglenes ítéleti idő átvált hosszabb távú szabadságvesztésre. Azaz jellemzően azon fogvatartotti csoportok nem használták a Skype-ot mint kapcsolattartási lehetőséget, akik az elzárás valamely formáját töltötték a büntetés-végrehajtási intézetben, de jellemzően rövid ideig tartózkodtak bent, így például az elzárásosok, büntetőjogi elzárásosok, illetve átadás-átvételi letartóztatottak. Ugyanakkor az előbbieket mellett szintén a nem használók körébe tartozó csoport a kényszerógyógykezelt csoportja, akik vélhetőleg egészségi és mentális állapotukból kifolyólag sem voltak képesek a külvilággal való kapcsolattartásra. Illetve ezen csoporthoz tartoznak a közérdekű munka átváltoztatása/pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztést töltők, akik már eleve – vélhetően – az alacsony szocio-ökonomiai státuszukból, illetve rosszabb anyagi helyzetükből adódóan töltenek szabadságvesztés-büntetést, így a kapcsolattartás elektronikus formája is nehezebben elérhető számukra.

Az aktuálisan jelenlévő fogvatartotti körön túl a retrospektív (hosszmetszeti) adatok által vizsgáltuk azt is, hogy a járványidőszak alatt hogyan alakult a kapcsolattartás és a Skype-használat. Ezen vizsgálati elemhez tehát nem egy adott

napon jelenlévő fogvatartottakat vettük alapul, hanem azt, hogy a fogvatartottaknak a járvány előtti időszakot megelőző három hónap adatait tekintve milyen szinten volt kiterjedt kapcsolattartása, és hogy az azt követő időszakban használt/nem használt Skype-ot. Ez egy nagyobb fogvatartotti kört jelent tehát, mint egy adott pillanatban jelenlévők köre, hiszen sokan közülük már szabadultak, míg mások azóta is bv. intézetben vannak. A vizsgálatban azt vettük alapul, hogy a pandémiás időszak előtt (2020 januárjától márciusig) volt-e a fogvatartottnak legalább egy megtörtént látogatása, vagy egy átadott csomagja, azaz volt-e családi(!) kapcsolattartása. Az alábbiakban az első táblázat a Skype-használat, míg a második a kapcsolattartás szemszögéből vizsgálja a fenti kérdést.

2. számú táblázat: Skype-használat és a kapcsolattartás összefüggései

Használt-e valaha Skype-ot?	A pandémiás időszakot megelőzően volt-e családi kapcsolattartása? (%)	
	Nem volt	Volt
Igen	46,62	83,16
Nem	53,38	16,84
Összesen	100	100

Forrás: A szerző saját készítése.

Az adatokból látható, hogy azon csoportnak, akik nem használtak Skype-ot az elmúlt időszakban, annak eleve 89%-ának nem is volt családi kapcsolattartása, míg annak, akik használtak, azoknál jelentős segítséget nyújtott a Skype a kapcsolatteremtésben, ugyanis közel 60%-uknak korábban nem volt, míg az új lehetőség által lett a külvilággal, családjukkal, barátaikkal lehetőségük kapcsolatot teremteni.

3. számú táblázat: Skype-használat és a kapcsolattartás összefüggései

Használt-e valaha Skype-ot?	A pandémiás időszakot megelőzően volt-e családi kapcsolattartása? (%)		Összesen
	Nem volt	Volt	
Igen	59,33	40,67	100
Nem	89,19	10,81	100

Forrás: A szerző saját készítése.

Amennyiben mindezt a kapcsolattartás adatai szempontjából vizsgáljuk, azt láthatjuk, hogy akinek korábban nem volt családi kapcsolattartása, az a pandémia időszakában 53,3%-ban továbbra sem tartott senkivel kapcsolatot Skype

útján sem, ugyanakkor 46,6%-uk a Skype-nak köszönhetően kapcsolattartást kezdeményezett.

4. számú táblázat: *Skype-használat és a pandémiás időszak előtti családi kapcsolattartás*

Fokozat	2020. január – 2020. március között nem volt családi kapcsolattartásuk, azt követően	
	használtak Skype-ot (%)	nem használtak Skype-ot (%)
Letartóztatott	87,76	12,24
Fiatalkorú letartóztatott	75,76	24,24
Előzetes kényszerógyógykezelés	70,59	29,41
Fiatalkorú börtön	69,81	30,19
Fiatalkorú fogház	66,67	33,33
Egyéb (például átadás-átvételi letartóztatott)	62,86	37,14
Elzárás	55,60	44,40
Büntetőjogi elzárás	54,88	45,12
Börtön	52,74	47,26
Közérdekű munka átváltoztatása, pénz-büntetés helyébe lépő szabadságvesztés	49,07	50,93
Fegyház	45,96	54,04
Kényszerógyógykezelés	41,11	58,89
Fogház	37,83	62,17

Forrás: A szerző saját készítése.

A családi kapcsolattartásra vonatkozó adatok fokozat szerinti bontásában az látszik, hogy a kapcsolattartás nélküli fogvatartottak esetében leginkább a letartóztatottak és a fiatalok esetén javította a Skype a lehetőségeket. Ez utóbbi reintegrációs szempontból is különös jelentőséggel bír.

A személyi állomány Skype-használattal kapcsolatos tapasztalatai

A Skype-használat számszerű adatai mellett fontosnak tartottuk felmérni a személyi állomány tapasztalatait, meglátásait is, annak érdekében, hogy mélyebben is láthatóvá váljanak a Skype alkalmazásának előnyei, nehézségei, fejlesztési lehetőségei és korlátai egyaránt. A vizsgálat során három nyitott kérdést

fogalmaztunk meg reintegrációs feladatokért felelős bv. intézeti osztályvezetők részére a Skype-használattal kapcsolatosan. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a személyi állomány a saját szakmai hétköznapijaiban milyen hatását tapasztalta az elektronikus kapcsolattartás bevezetésének, valamint kérdeztük a véleményüket arról, hogy hogyan látják, a fogvatartottak számára mi jelentette az új kapcsolattartási forma legnagyobb előnyét, illetve, ha nem éltek ezzel a lehetőséggel, annak jellemzően milyen okai voltak. A következőkben a személyi állomány részéről kapott írásos észrevételek feldolgozását mutatjuk be. Az egyes alfejezetekben a megállapításokat illusztráló idézetek a kollégáktól kapott észrevételekből származnak.

Milyen tapasztalatai vannak a fogvatartotti Skype-használat kapcsán a személyi állománynak?

Első kérdésben tehát azt vizsgáltuk, hogy az elektronikus kapcsolattartás végrehajtásában közvetlenül érintett személyi állománynak milyen tapasztalatai vannak az elmúlt időszakra nézve.

A beérkezett válaszokból alapvetően megállapítható, hogy a feladat végrehajtásának szükségességét mindenki felismerte, annak a fogvatartotti állomány kedélyállapotában tapasztalt pozitív változások okozta előnyeit helyezték előtérbe. A kérdés kapcsán kitértünk az esetlegesen megjelenő növekvő munkaterhekre, illetve végrehajtási nehézségekre is, amelyekben rendkívül megoszoló vélemények születtek. A válaszokból megállapítható, hogy intézetileg eltérő, hogy milyen mértékűnek élték meg az állományra nehezedő terheket, amely nem feltétlenül állt összefüggésben a fogvatartottak létszámával, illetve a bv. intézet nagyságával.

A nehézségek között mindenképpen meg kell említeni a fogadó, a kapcsolattartói oldal által okozottakat, amit az állomány néhány intézet visszajelzése alapján komoly problémaként és többletfeladatként él meg. A családtagok Skype-azonosítói, amikre a kapcsolattartás létrejöttéhez mindenképpen szükség van, gyakran pontatlanok, hibásak vagy hiányosak, vagy épp a hozzátartozók nem rendelkeznek kellő informatikai ismeretekkel az alkalmazás használatához, melyet – annak ellenére, hogy nekik sincs ilyen irányú előképzettségük, sem kapacitásuk – az állománynak szükséges valamilyen módon áthidalnia az intézetből történő „távirányítással”, melynek sikeressége változó. Itt meg kell jegyezni, hogy a BVOP éppen ennek okán készített egy Skype-útmutatót a hozzátartozók részére, mely az ő felkészülésüket és a személyi állomány munkáját hivatott segíteni ([URL4](#)).

A hozzátartozói internetkapcsolatra sincsen az intézetnek ráhatása, így a rossz kapcsolati lehetőség gyakran vezet a videóhívás megszakadásához. Emellett a hozzátartozói pontatlanság, érdektelenség és időbeni csúszások a későbbi pótlások okán további szervezési terheket rónak az állományra, nem is említve az állandó ellenőrzési és felügyeleti, valamint az adminisztrációs kötelezettségeket (hiszen ahogy korábban is említettük, elektronikus kapcsolattartás is csak engedélyezett kapcsolattartóval lehetséges, melynek ellenőrzése az állomány előzetes feladata). Szintén nehézség, hogy mind a fogvatartottak, mind a hozzátartozók többségének munkaidejére és napirendjére tekintettel kell lenni a szervezés során, ami a munkaidőn túli és hétvégi feladatok mennyiségét növeli meg jelentősen.

Több intézet differenciálta emellett a fent is említett többletfeladatok forrását és annak mibenlétét. Ennek tapasztalata, hogy a munkaterhek ugyan nem csökkentek, de érdemben nem is emelkedtek, hanem inkább a szakterületek között strukturálódtak át jelentősen. Így, míg bizonyos területeken (ez főként a büntetés-végrehajtási területet, a reintegrációs tisztek, szociális segédelőadók és körletfelügyelők munkáját érinti) jelentősen nőtt – elsősorban – az adminisztratív és ellenőrzési feladatokkal járó munkateher, addig más területeken (a látogatófogadással járó egyéb biztonsági területeken) pedig csökkent, azaz *„a munkaterhek az adminisztrációra tekintettel növekedtek, de a gyakorlati végrehajtás (az általuk szervezett formában- szerk.) különösebb többletterhet nem jelent”* (bv. intézeti munkatárs). Emellett általában véve is pozitív hatással volt a fogvatartás biztonságára a tiltott tárgyak bejutási lehetőségeinek csökkenése által.

Összefoglalóan a személyi állomány – látva a fogvatartottakra gyakorolt jó hatását – az elektronikus kapcsolattartás lehetőségét pozitívan értékelte. Az állományi benyomások alapján elmondható, hogy jó hatással van a fogvatartottak külvilággal való kapcsolatára, annak minőségére az, hogy az online térben megszűnt a köztük lévő távolság, külföldi rokonokkal is kapcsolatba kerülhetnek, ilyen formában újra részesei lehetnek a család mindennapjainak, láthatták otthonukat. A megkérdezett személyi állományi tagok jó érzékkel emelték ki az intézkedés reintegrációs tevékenység szempontjából egyik legfontosabb hasznát, miszerint ezen kapcsolattartási forma által *„a reintegrációs tisztek is betekintést nyerhettek a fogvatartottak fogadó környezetébe”* (bv. intézeti munkatárs), ami a reintegráció eredményességének egyik sarkalatos pontja. *„A Skype-alkalmazás bevezetése egyértelműen pozitív irányba befolyásolta a látogatófogadás szüneteltetése miatt kialakult helyzetet. Erőteljes hangulati kérdéssé vált, melyet egyelőre sikerrel kezelünk és hajtunk végre”* (bv. intézeti munkatárs).

Milyen előnyei vannak a fogvatartottak szempontjából a kapcsolattartás ezen formájának?

A második kérdésben az elektronikus kapcsolattartás fogvatartotti szempontú előnyeit igyekeztünk összegyűjteni. A személyi állomány meglátása szerint pozitívan élték meg a fogvatartottak a kapcsolattartási lehetőség szabályozásának kedvező alakulását: azaz a hívások gyakoriságának emelkedését (heti két alkalomra), azok díjmentességét, illetve az egyszerre több személlyel való kapcsolattartás lehetőségét is.

Az egyik legnagyobb előnyként azonban azt fogalmazták meg, hogy a videóhívás által bekapcsolódhattak a család hétköznapijaiba, a fontosabb családi eseményekbe, melyeken korábban szabadságvesztésük okán nem tudtak jelen lenni. Az egyik bv. szerv úgy fogalmazta meg mindezt, hogy *„ilyenkor kicsit hazamegy a fogvatartott. Körbe szokták vinni a készüléket az otthoni környezetben, megmutatják a házi kedvenceket. Nem kell órákat utazni azért, hogy egy plexi mögül beszélgethessenek 1 óra időtartamban. Az esetleges szélsőséges időjárás sem akadályozza találkozásukat. Időt, pénzt, energiát spórolnak vele”* (bv. intézeti munkatárs). A videóhívás által követhették a lakókörnyezetükben történt esetleges pozitív irányú változásokat is.

A Skype-on történő kapcsolattartás áthidalja a földrajzi távolságokat, országon belül és akár országhatárokon túl is, lényegesen egyszerűbb szervezést is jelentve a kapcsolattartás megteremtéséhez. *„A Skype-beszélgetések során nem kell megjelenni az intézetben személyesen, nem kell utaznia, szabadságot kivennie a hozzátartozónak, egyszóval olcsóbb és rugalmasabb ez a megoldás”* (bv. intézeti munkatárs). Többen említették, hogy jelentős utazási költségeket takarít meg ez a megoldás a hozzátartozók részére, így *„azon fogvatartottak is igénylik, akik korábban nem fogadtak látogatót, távolság vagy anyagi nehézségek miatt”* (bv. intézeti munkatárs).

Az intézetek beszámolója alapján az elektronikus kapcsolattartás pozitívan hatott a fogvatartottakra, a beszélgetés bv. intézeti körülményei is nyugodtabbak voltak, érzelmi feltöltődést adott nekik, míg a kiskorú gyermekek esetében csökkentette a börtönlátogatás okozta esetleges negatív érzelmi behatást.

A fenti visszajelzések a pandémia alatti tapasztalatokat foglalták össze, azonban a jövőre nézve több intézetnél is az látszik, hogy a személyi állomány információi alapján a fogvatartottak egyre vegyesebben ítélik meg a Skype lehetőségét. Több intézet is arról számolt be, hogy sokan már most érdeklődnek a jövőbeni lehetőségekről, mert jobban kedvelik, mint a korábbi látogatófogadást. Az egyik fiatalkorúakat fogva tartó bv. intézetben egyértelműen kedvező hatásokat tapasztaltak, elmondásuk alapján *„a Skype lehetőségét többen igénybe veszik,*

*mint a látogatófogadást*⁹ (bv. intézeti munkatárs), és más bv. intézet beszámolója alapján is foglalkoztatja a fogvatartottakat, „*hogya személyes látogatások visszaállításával is megmarad-e ez a kapcsolattartási forma. [...] Több fogvatartott is jelezte, hogy amennyiben újraindul a látogatás, akkor helyette a továbbiakban is a Skype-kapcsolattartást alkalmazzák*” (bv. intézeti munkatárs).

Azonban a számtalan pozitív vélemény mellett látni kell, hogy természetesen ezen vélekedés is fogvatartottanként eltérő lehet, így több intézet is úgy nyilatkozott, hogy a fogvatartottak általában inkább azt vallják, hogy a Skype-használat „*nem egyenértékű a személyes találkozás lehetőségével*”, és a fogvatartottak, „*látva a társadalomban történő enyhítéseket, reménykednek a mihamarabbi személyes látogatófogadás engedélyezésében*” (bv. intézeti munkatárs). Ugyanakkor abban szinte minden intézet egyetért, hogy amennyiben újraindul a látogatófogadás, a Skype – mint elektronikus kapcsolattartási forma – az általa nyújtott pozitívumok miatt továbbra is jó motivációs lehetőségként fog megjelenni, amennyiben a magatartásuk, együttműködésük alapján lehet majd engedélyezni a fogvatartottak számára.

Ha valaki nem él a lehetőséggel, annak mi lehet az oka?

Az intézetek többsége alapvetően ugyanazon problémákat fogalmazta meg, amelyek a Skype-használat akadályaként jellemzően felmerültek. Ezen problémák elsősorban a fogvatartottak hozzátartozói oldaláról jelentkeztek, és az alábbiak szerint foglalhatók össze leginkább: „*A fogvatartottak többsége él ezzel a lehetőséggel, viszont vannak olyanok, akik kapcsolattartói szűkös anyagi helyzetük okán nem engedhetik meg az internet alapú rendszer használatát, vagy éppen a hozzátartozó műszakilag nem felkészült, esetleg nincs megfelelő informatikai ismerete. Továbbá azon fogvatartottak részére, akik kevés időt töltenek intézetünkben, az engedélyezés folyamata több időt venne igénybe, mint maga a fogva tartás*” (bv. intézeti munkatárs).

Tehát alapvetően a bv. szervezet hatáskörén kívüli feltételek, elsősorban az anyagi körülmények, a technikai vagy éppen ismereti háttér hiánya volt az, ami meghatározta azt, ha valaki nem élt a Skype lehetőségével. Ez elsősorban a mélyszegénységben élő vagy éppen idős hozzátartozói körrel rendelkező fogvatartottakat jelentette. Erre vonatkozóan azonban nagyon kedvező gyakorlatokról is beszámoltak egyes intézetek. Egy országhatárhoz közeli intézet tájékoztatása

9 Ugyanakkor, ahogy úgy általában a legtöbb intézkedés megítélése, úgy a Skype-használat elfogadottsága és kedveltsége is fogvatartottanként változó, így a fiatalkorúak körében is. Az esetükben tapasztalt egyedi jelenségekre a későbbiekben még visszatérünk.

szerint, ahol a határon túli és külföldi fogvatartottak aránya magasabb, komoly együttműködés alakult ki a konzulátussal annak érdekében, hogy a határokon átívelő kommunikációt megkönnyítsék és annak sikerességét növelni tudják a kapcsolattartások adminisztratív problémáinak leküzdésével. Emellett több intézet beszámolt arról is, hogy annak érdekében, hogy a hátrányosabb helyzetű fogvatartottak hozzátartozóinak is legyen lehetősége a Skype-használatra és kapcsolattartásra, az önkormányzattal együttműködésben igyekeztek közösségi foglalkoztatókban, külső segítséggel lehetőséget adni az elektronikus kapcsolattartásra. Akinek pedig egyik lehetőség sem állt rendelkezésre, és nem saját vagy hozzátartozó probléma okán nem tudta igénybe venni a Skype nyújtotta lehetőséget, továbbá nem volt mobiltelefonja és saját kerete sem, azon fogvatartottak számára 3x5 percben engedélyezték az intézetek költségére az ingyenes telefonálás lehetőségét.

„Emellett elenyésző esetben a fogvatartott családon belüli konfliktusai, gyenge kötődése, vagy meglazult, megszakadt kapcsolatai miatt nem igényli a videóhívást” (bv. intézeti munkatárs). Illetve jellemző volt, hogy a hosszabb fogvatartásban lévők egy része ragaszkodott az évek alatt megszokott hagyományos, számára már szorosabb érzelmi kötődést jelentő, klasszikus kapcsolattartói formákhoz, így leginkább például a kézzel írt levélváltásokhoz. Az azonban több intézeti beszámolóban is kiemelésre került, hogy *„ritka, esetleg nem is fordul elő, hogy csak a Skype-ot hanyagolja a fogvatartott, de más formában tartja a kapcsolatot, tehát kizárólag a Skype-al szemben lenne ellenérzése”* (bv. intézeti munkatárs).

A börtönlét már önmagában beszűkülést jelent a kommunikáció terén (például az ingersegényebb környezet által), ami különösen kiütöközik a Skype-beszélgetések időbeli terjedelmének növekedésével, és több visszajelzés alapján a fogvatartottak egy része nem tudja tartalmas beszélgetéssel kihasználni a megnövekedett időtartamot és alkalomszámot. Előfordult azonban olyan is, hogy a Skype használatával azért nem élt a fogvatartott, mert fogvatartását családja és hozzátartozói előtt titkolja, vagy érzelmileg rosszul érintené, ha a családját az otthon hagyott környezetben kellene látnia, távol magától, és ezért – egyfajta elhárító mechanizmusként – elenyésző számban ugyan, de inkább nem éltek az elektronikus kapcsolattartás lehetőségével.

A hazai gyakorlat fogvatartotti megítélése: a kérdőíves adatfelvétel eredményei

A központi adatbázisból lekérhető adatok, illetve a személyi állomány szakmai meglátásainak elemzésén túl egy kérdőíves felmérést is végeztünk

a fogvatartottak körében. A kérdőívet a bv. intézetek reintegrációs szakterületeinek segítségével vettük fel, kvótás mintavételi eljárással, az így lekérdezett 522 kérdőív adatait pedig a KKMI dolgozta fel.

A vizsgálat során az alapvető demográfiai (nem, életkor) és fogvatartási (például végrehajtási fokozat, kapcsolattartási adatok stb.) kérdések mellett a Skype-on keresztüli kapcsolattartás megítélését, tapasztalatait igyekeztünk felmérni. A kérdésekben összevetettük a Skype kiterjesztését megelőző időszak, és a járvány alatti lezárás időszakának kapcsolattartási lehetőségeinek és minőségének különbségeit. Az újfajta kapcsolattartási formával szembeni attitűdök rövid vizsgálatát követően rákérdeztünk mind a Skype-használók, mind az azt nem használó fogvatartottak körében is az elektronikus kapcsolattartás ezen formájának legnagyobb előnyeire és hátrányaira. Emellett az esetleges negatív tapasztalatok és fejlesztési lehetőségek felmérése érdekében a Skype-ot nem használó fogvatartottakat megkérdeztük a használat ellen szóló érvekről, valamint a szolgáltatás javításának lehetőségeiről.

A beérkezett válaszok elemzése során igyekeztünk átfogó képet szerezni a fogvatartotti használati szokásokról és a pandémiás időszakban szerzett tapasztalatokról, annak érdekében, hogy a bv. szervezet számára hasznos visszajelzést tudjunk adni a későbbi fejlesztési irányokra vonatkozóan.

A mintavételi eljárás és a felmérésben résztvevő fogvatartottak alapjellemezői

A mintavétel során az ország összes büntetés-végrehajtási intézetét bevontuk és azokat befogadókapacitásuk szerint csoportosítva határoztunk meg keretszámokat a megkérdezett fogvatartottakra vonatkozóan. A keretszámok meghatározásánál külön bontottuk a Skype-ot használó és nem használó fogvatartottakat, akikkel némileg módosított kérdőívet vettek fel az intézetekben.¹⁰ A beérkezett kérdőívek feldolgozását követően megállapítható, hogy 522 fő válaszából 388 fő töltötte ki a Skype-használók kérdőívét, ami a válaszadó fogvatartottak 74%-a, míg 134 fő pedig a Skype-ot nem használók kérdőívét töltötte ki (a kérdőívek 26%-a). A későbbiek során ezen két csoport válaszait külön egységként elemezve mutatjuk be.

A Skype-használat mellett a demográfiai és fogvatartási alapjellemezők mentén alakítottuk a keretszámokat. Az elemezhetőség érdekében így a nők és a fiatalok bv. intézeteiben fogvatartottak nagyobb arányban szerepelnek

10 A két kérdőív azonos tartalom mellett kérdez rá a demográfiai és fogvatartási jellemzőkre, a kapcsolattartásra vonatkozó adatokra, illetve azok alakulására a járvány függvényében. Azonban míg az egyik csoporttól a Skype-használat előnyeit és hátrányait kérdeztük, addig a másik kérdőívben arra kerestük a választ, hogy mi áll a Skype használatának elutasítása mögött.

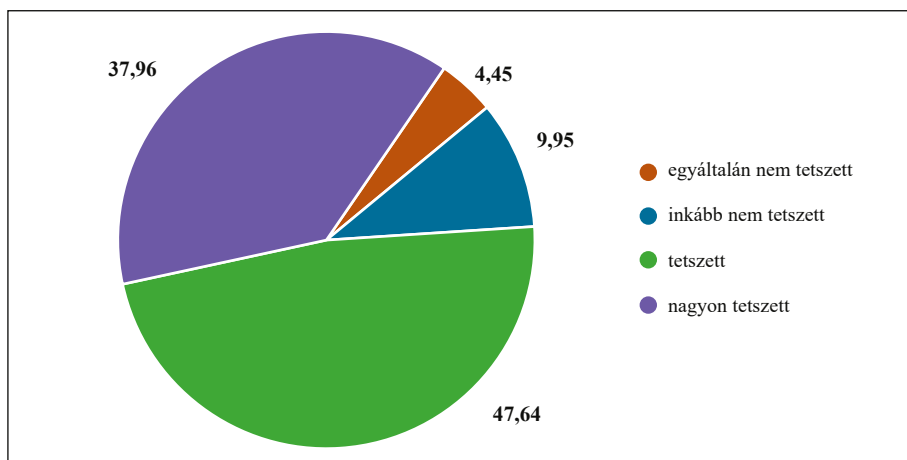
a mintában, mint az országos átlaguk. A megkérdezett 522 fő fogvatartott 80%-a volt férfi, míg 20%-a nő. Ez eltér tehát a fogvatartotti alappopuláció arányától (a nők aránya 10% körüli). Az életkori megoszlásokat tekintve a fiatalok számára fenntartott bv. intézetben fogvatartottak aránya közel 10%-át teszi ki a mintának (54 fő).

A mintában a leggyakoribb végrehajtási fokozatként a börtön jelent meg (43%), majd a fegyház (21,5%), a megkérdezett fogvatartottak közel 65%-a ezen két fokozatban tölti büntetését. Fogházban 5,5%-a, míg előzetes letartóztatásban 29%-a, elzárásban pedig 1%-a van a megkérdezetteknek. Rezsimfokozat esetén túlnyomórészt (70%-ban) általános fokozatban töltik büntetésüket, míg 23%-uk enyhe, 7%-uk pedig szigorúbb rezsimbe került besorolásra.

Skype-ot használó fogvatartottak csoportja

A bevezető kérdéseket követően elsőként azt vizsgáltuk, hogy a Skype-ot használó fogvatartottak mennyire voltak elégedettek az elektronikus kapcsolattartás ezen lehetőségével.

2. számú ábra: Mennyire volt elégedett a Skype adta lehetőségekkel (%)

Forrás: A szerző saját készítése.

A fogvatartotti válaszok összességében igen kedvezők voltak, hiszen a megkérdezettek közel 90%-a volt elégedett a Skype adta lehetőségekkel (85,6%). Megközelítőleg 38%-uk nyilatkozott úgy, hogy neki nagyon tetszett ez a kapcsolattartási forma, míg mindössze 14,4% volt elégedetlen a Skype használatával.

Ezen elégedettséget vizsgáltuk több változóval együttesen is, azok azonban nem hoztak szignifikáns különbséget, tehát megállapítható volt, hogy a nem, vagy éppen a végrehajtási fokozat, illetve a rezsimkategória jelentősen nem befolyásolta az elégedettséget: az mindenhol egyformán magas arányban tudott érvényesülni. Egyedül az életkor kapcsán voltak felfedezhetők a kapcsolattartásra és Skype-használatra vonatkozóan összefüggések, melyekre a későbbiekben még kitérünk.

Elemzésünk során vizsgáltuk azt is, hogy a fogvatartottak hogyan értékelik a járványhelyzet előtti kapcsolattartásukat, és mindez hogyan viszonyul a Skype-használat megítéléséhez. Bár az összefüggés szintén nem szignifikáns, de mindentől függetlenül érdekes eredmény, hogy a járvány előtti kapcsolattartásukat kifejezetten rossznak ítéelő fogvatartottak csoportján belül volt a legnagyobb aránya a két szélső értéknek: azaz a „nagyon tetszett” és az „egyáltalán nem tetszett” válasznak. Tehát a leginkább végletes válaszadás abban a csoportban volt jellemző, aki úgy nyilatkozott, hogy kapcsolattartása már a járvány előtt is rossz volt.

A kérdőívben megkértük a fogvatartottakat, hogy néhány általános – Skype-al kapcsolatos – pozitív, illetve negatív állítás vonatkozásában is fogalmazzák meg egyetértésüket vagy egyet nem értésüket.

5. számú táblázat: *Skype-használattal kapcsolatos attitűdök*

Egyetért-e az alábbi állításokkal? (%)		Igen	Nem
1.	A látogatások a családomtól időt és pénzt vonnak el, a Skype-os lehetőség ezzel szemben sokkal egyszerűbb, olcsóbb és mégis megadja a viszontlátás örömét.	59,5	40,5
2.	A Skype használatát kis gyakorlással mindenki meg tudta tanulni.	91,2	8,8
3.	A Skype a mai világban már mindenkinek jó lehetőséget nyújt, amit meg kellene ragadni.	86,9	13,1
4.	A Skype-on zajló kapcsolattartás túl személytelen.	49,7	50,3
5.	Jó, hogy a gyerekeket nem kell behozni a bv. intézetbe, hogy láthassam őket.	49,2	50,8
6.	A családban nincs mindenkinek internet elérhetősége, így korlátozott a kapcsolattartás lehetősége.	30,9	69,1

Forrás: A szerző saját készítése.

A fogvatartotti válaszok alapján a legnagyobb egyetértés a Skype technikai könnyebbsége terén figyelhető meg. A fogvatartottak több mint 90%-a nyilatkozott úgy, hogy az alkalmazás könnyen elsajátítható, ezáltal bárki által használható,

jó lehetőség a kapcsolattartásra (86,9% szerint), és a fogvatartottak családjában is elérhető alternatívát jelent (6. kérdés). Jobban megoszlanak azonban azon kérdésekre adott vélemények, amik a Skype-használat személyességére, érzelmi vetületeire vonatkoznak. A gyermekekkel való kapcsolattartás megítélése (3. kérdés), illetve az elektronikus kapcsolattartás személytelensége (4. kérdés) közel 50–50%-ban osztotta meg a véleményeket, míg annak egyszerűbb és olcsóbb mivoltával is mindössze 59,5%-ban értettek egyet a fogvatartottak. Az látható tehát, hogy az objektív technikai előnyök nagyobb egyetértésben emelhetők ki a fogvatartotti válaszok közül, mint az érzelmi kérdések bizonytalanságai.

Kíváncsiak voltunk továbbá az alkalmazás legnagyobb előnyére és hátrányára is. A kitöltés során több válasz megadására is volt lehetősége a fogvatartottaknak, így a táblázatban közölt százalékok az említések gyakoriságát mutatják.

6. számú táblázat: *Skype-használattal kapcsolatos előnyök megítélése*

Mit gondol, mi a Skype-on történő kapcsolattartás legnagyobb előnye?	Említési gyakoriság (%)
Az otthon, a családi környezet látványa	56,7
A gyorsasága és egyszerűsége	47,2
Az olcsósága	35,8
Szélesebb család bevonhatósága	31,7
A börtön feszélyező légkörének kikerülése	30,2
A hosszabb beszélgetési lehetőség	29,1

Forrás: A szerző saját készítése.

A Skype-használó fogvatartottak körében a leggyakrabban említett előny egyértelműen az otthoni családi környezet látványa (56,7%), amelyre az intézeti látogatófogadás esetén akár hosszú éveken át nincsen lehetőség. Szintén sokan (47,2%) említették a Skype gyorsaságát és egyszerűségét előnyként, de nagy számban emelték ki annak ingyenes vagy költséghatékony mivoltát is (35,8%). A legkisebb arányban (29,1%-ban) a hosszabb és több beszélgetési lehetőséget emelték ki, melyet az „egyéb” válaszlehetőség és a hátrányok között is többen említettek (a korábban már említett szervezési nehézségek, esetleges csúszások okán).

A fenti opcionális válaszok mellett lehetőségük volt szabad szöveges válasz megadására is a fogvatartottaknak. Ezek közül kiemelendő pozitívumként jelent meg a koronavírus-járványtól való aggodalom, amin segített a Skype-on történő kapcsolattartás lehetősége, hiszen ezáltal úgy tudtak találkozni a családjikkal,

rokonokkal, barátaikkal, hogy közben biztonságban tudhatták őket a vírusfertőzés kockázatától. Kiemelték továbbá, hogy – a szükséges engedélyezési eljárást követően – olyan hozzátartozókat is láthattak, akiket azelőtt valamilyen oknál fogva nem volt lehetőségük (például távoli, külföldi rokonok, idős nagyszülők), akár a korábbiaktól eltérő időpontban is. Emellett esetleg olyan családi ünnepen is részt tudtak venni, amin személyes látogatás alkalmával értelemszerűen nem volt mód (például esti időpontban mese olvasása a kisgyermeknek, vagy kisebb családi ünnepségbe, születésnapba, keresztlő ünnepségbe való bekapcsolódás). Fontos szempont volt az is – szintén elsősorban a kisgyermekes fogvatartottak számára –, hogy a Skype-on történő videóhívás alkalmával könnyebb volt elfogadtatni a fizikai kapcsolat hiányát, mint a személyes találkozás alkalmával.

Az előnyök mellett felmértük a fogvatartottak negatív tapasztalatait és véleményeit is, melyeket szintén előre választható, illetve szabadon megadható lehetőségekkel vizsgáltunk.

7. számú táblázat: *Skype-használattal kapcsolatos hátrányok megítélése*

Mit gondol, mi a Skype-on történő kapcsolattartás legnagyobb hátránya?	Említési gyakoriság (%)
A személytelensége	47,4
Az idősebbeknek okozott nehézségei	22,9
Az internet-hozzáférés szükségessége	15,5
A bonyolultsága, az ismeret hiánya	5,2
A drága mivolta	2,1

Forrás: A szerző saját készítése.

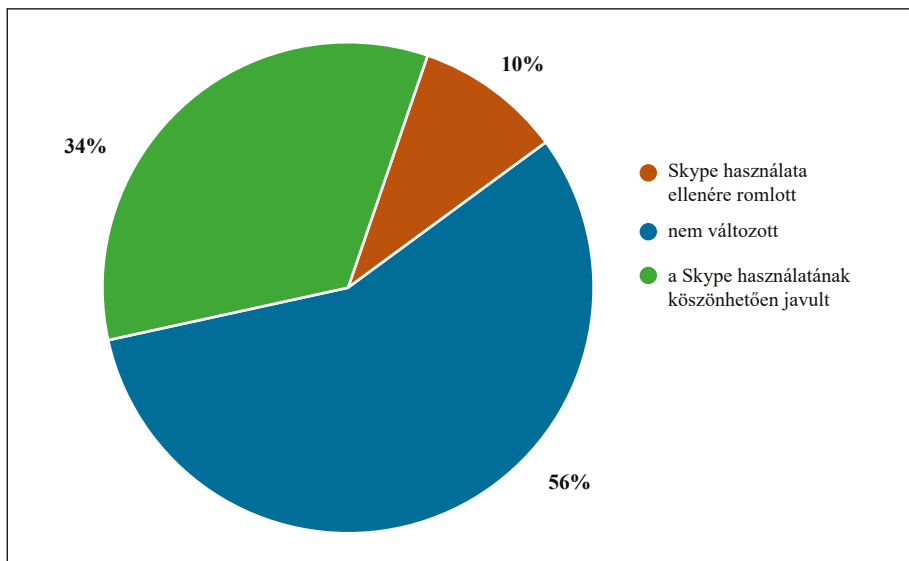
A fogvatartotti populációnak, ahogy korábban is írtuk, alapvetően nagy többsége elégedett volt a Skype-on történő kapcsolattartás lehetőségével, azonban – mint minden újonnan bevezetett intézkedés esetén – előfordulhattak nehézségek, problémák az alkalmazás során. A leggyakrabban, 47,4%-ban említett hátrány egy ettől független, személyes tényező volt: az elektronikus kapcsolattartás személytelensége, az intimitás hiánya, az érzelmi megnyilvánulás nehézségei. Emellett a Skype-on történő kapcsolattartás idősebb korosztálynak okozott nehézségeit (22,9%) és a hozzátartozói internet-hozzáférés korlátozott-ságát (15,5%) említették legtöbbször hátrányként.

Az előnyökhöz hasonlóan a hátrányok említésénél is volt lehetőség szabadon megfogalmazott válaszokat megadni. Ezen válaszok mindegyike a technikai problémákra és infrastrukturális korlátokra irányult, amely megjelenhetett mind az intézeti, mind a hozzátartozói oldalon. Negatívumként emelték ki a gyakran

gyenge internetkapcsolatot, és az általa okozott rossz hang- és képminőséget, valamint az intézeti és hozzátartozói oldalon is felmerülő szervezési anomáliákat (például a Skype-helyiség forgalmasabb időszakokban tapasztalt zsúfolt, zajos volta, esetleges időpontcsúszások, ezáltal megrövidülő beszélgetési idő, a hozzátartozók kiértékelésének nehézségei, illetve azok munkaideje miatti korlátozott lehetőségek)¹¹.

Az előnyök és hátrányok felmérését követően végül újra rákérdeztünk a kapcsolattartás minőségének megítélésére, de ekkor már a Skype hosszabb távú használatának tükrében. Arra voltunk kíváncsiak, hogy a Skype használatának köszönhetően javult vagy esetleg romlott-e a fogvatartottak kapcsolattartásának minősége, és a járványt követően is élnének-e ezzel a lehetőséggel.

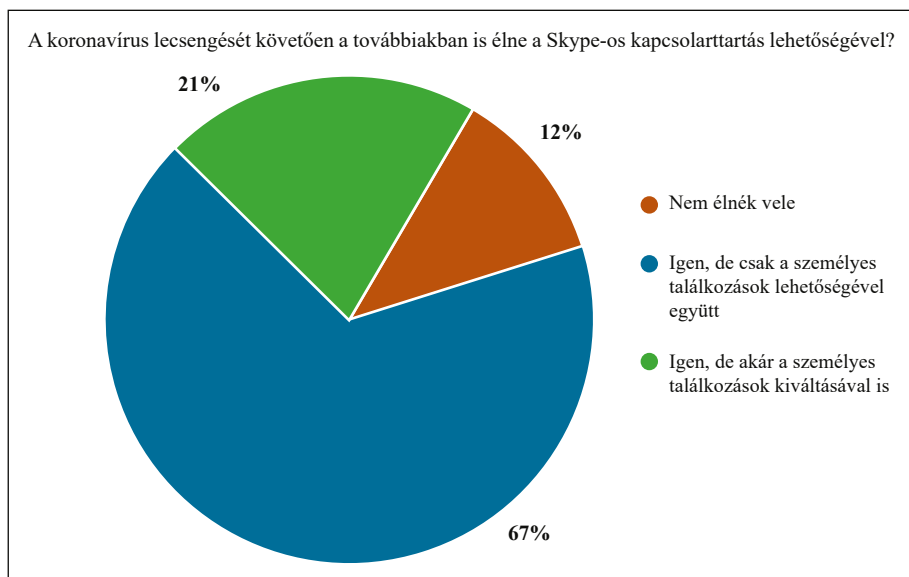
3. számú ábra: *A kapcsolattartás minőségének változása*

Forrás: A szerző saját készítése.

¹¹ Le kell szögezni, hogy ezen jellemzők bizonyos szempontból függetlenek a Skype használatától. Az említett „kényelmetlenségek” a személyes látogatás során is ugyanúgy felmerülnek, sőt, a személyi állomány véleményei alapján hatványozottan. Gondolhatunk akár arra, hogy milyen logisztikai nehézségeket jelent és milyen hangzavarral jár egy látogatás, ahol akár 60 fő (gyermekkel) próbál szimultán kommunikálni.

4. számú ábra: A Skype jövőbeni használatára vonatkozó válaszok

Forrás A szerző saját készítése.

Azon fogvatartottak között, akik használták az elektronikus kapcsolattartás ezen formáját, a többség (56,66%) nem tapasztalt változást a kapcsolattartása minőségében, ami egy erősen zárt, lelkileg megterhelő pandémiás helyzetben már önmagában pozitív eredménynek tudható be. Ugyanakkor 33,68% konkrétan úgy nyilatkozott, hogy nemhogy nem változott, de még javult is a kapcsolattartásának minősége a Skype-nak köszönhetően. Természetesen ellenpélda is adódott, a Skype-használó fogvatartottak 9,66%-a úgy nyilatkozott, hogy esetében a Skype használata ellenére romlott a kapcsolata a családjával, kapcsolattartóival.

A Skype-on történő kapcsolattartás lehetősége – az állományi és fogvatartotti vélekedés alapján is – a pandémiás időszak egyik legfontosabb, és a fogvatartottak által leginkább kedvelt intézkedése volt. Ugyanakkor kétségtelen, hogy nem alkalmas arra, hogy maradéktalanul kiváltsa a személyes látogatatófogadás lehetőségét, a fizikai kapcsolatok és interakciók nyújtotta többletet.

A Skype-használó fogvatartottak 67,27%-a nyilatkozott úgy, hogy megtartaná ezen kapcsolattartási alternatívát, azonban csak a személyes találkozások lehetőségével együtt, míg 21,04% pedig akár a személyes találkozások kiváltásával is alkalmazná a koronavírus-járvány lecsengését követően is a Skype-ot a családjával való kapcsolattartásra.

Ahogy korábban már említésre került, a demográfiai és fogvatartási jellemzők nem befolyásolták a Skype-használattal összefüggő kérdések eredményeit, egyedül az életkor kapcsán voltak figyelemre méltó különbségek. A fentebb bemutatott eredmények kapcsán meglepő, hogy az előbb említett lehetőséggel a fiatal korosztály élne a legkevésbé.

8. számú táblázat: *A Skype jövőbeni használatára vonatkozó válaszok korcsoportonként*

A koronavírus-járvány lecsengését követően a továbbiakban is élne a Skype-os kapcsolattartás lehetőségével? (%)			
	Nem élnék vele	Igen, de csak a személyes találkozások lehetőségével együtt	Igen, akár a személyes találkozások kiváltásával is
25 év alatti	21,54	56,92	21,54
26–45 év között	12,69	67,51	19,8
46 év felett	4,2	72,27	21,26

Forrás: A szerző saját készítése.

Más tekintetben is érdekesekek azonban a kapcsolattartás és az életkor összefüggéseinek adatai, melyek talán a fenti eredményeket is árnyalni tudják. A teljes minta értékeit tekintve az látható, hogy a fiatal felnőttek kapcsolattartása beszűkültebb¹², kevésbé érzik jónak, illetve az adatok alapján a járvány előtti állapotot is rosszabbnak ítélték, mint az idősebb generáció. Ez azonban nem kifejezetten „fiatalkorú” intézetekre vonatkozik, az ott elhelyezett fogvatartottak kapcsolattartásában nem volt jelentős különbség a „felnőtt” intézetekhez képest. Tehát az adatok sokkal inkább konkrétan a „fiatal felnőttkorú” fogvatartottakra vonatkoznak.

12 Az adatok alapján a fiatal felnőtteknél jellemzőbb, hogy a kapcsolattartás során a szűkebb család vagy csak a jogi képviselő van jelen, a tágabb családi kör náluk a legkisebb arányú.

9. számú táblázat: A kapcsolattartás kiterjedtsége és változása korcsoportonkénti bontásban

Életkor és kapcsolattartás összefüggései a teljes vizsgálati mintában (%)				
		46 év feletti	26–45 év közötti	25 év alatti
Vannak-e kapcsolattartói?	Nincsenek	3,3	5,3	4,1
	Igen, de csak jogi képviselő	4,6	4,2	5,1
	Igen, vannak, de csak szűk család	54,2	57,0	67,3
	Igen, vannak, tágabb családi/baráti kör	37,9	33,5	23,5
Kapcsolattartóival való viszonya a koronavírus-járvány előtt	Kifejezetten rossz	5,5	6,6	5,2
	Átlagos	26,7	37,9	43,8
	Kifejezetten jó	67,8	55,6	51,0
Kapcsolattartóival való viszonya a koronavírus-járvány alatt	Kifejezetten rossz	8,7	13,6	12,5
	Átlagos	31,3	40,0	36,5
	Kifejezetten jó	60,0	46,4	51,0

Forrás: A szerző saját készítése.

Mindenképp pozitív azonban, hogy bár a fiatal felnőttek általánosságban rosszabb és beszűkültebb kapcsolattartással bírnak, mint az idősebbek, és a Skype hosszú távú használatával szemben is elutasítóbbak, mégis náluk volt tapasztalható a legerősebb pozitív elmozdulás a járványhelyzet alatt, ami a válaszok alapján a Skype-használatnak is köszönhető.

10. számú táblázat: A kapcsolattartás minőségének változása korcsoportonként

A kapcsolattartás minősége változásának megítélése a Skype lehetőségével élő fogvatartottak körében (%)			
	46 év feletti	26–45 év közötti	25 év alatti
Skype használata ellenére romlott	5,08	12,76	7,69
Nem változott	59,32	56,63	52,31
A Skype használatának köszönhetően javult	35,59	30,61	40

Forrás: A szerző saját készítése.

A fiatalokú felnőttek adatainak jellemzői tehát több ponton eltértek a mintától, melynek egyértelmű, nyilvánvaló okait nem tudjuk jelen tanulmány keretében megállapítani. Kapcsolattartásuk gyengébb mivoltának és rosszabb megítélésének

háttérben azonban vélhetően több ok is állhat. Életkori sajátosságaikból adódóan akár lazábbak és felszíneesebbek is lehetnek kapcsolataik, így a „tágabb családi/baráti kör” esetleg nem vállalja a kapcsolattartással járó többlet erőforrásokat (utazás, szervezés, anyagi költségek). Családi viszonyaikban problémát és feszültséget okozhat önmagában már a bebörtönzöttség ténye is. Emellett életkorukból fakadóan feltehetően az idősebb korosztálynál kevesebb időt töltöttek börtönben, kevésbé szoktak hozzá annak környezetéhez, prizonizáltságuk vélhetően alacsonyabb fokú, ami összességében általános elégedetlenségüket is jelentősen növelheti mind magukkal, mind környezetükkel szemben. Ezen okok azonban csak feltételezések lehetnek, az adatokban látható eltérések csak részletesebb, célzott, ezen célcsoportra irányuló vizsgálattal lehetnek feltárhatók.

A Skype-ot nem használó fogvatartottak csoportja

Ahogy az a korábban bemutatott adatokból is több alkalommal megállapítható volt, a fogvatartottak jelentős többsége élt a Skype-használat lehetőségével, így az azt nem használók köre egyértelműen egy kisebb csoportot képvisel. Részükre némileg módosított kérdőívet készítettünk, és válaszaik elemzésénél is elsősorban azokra tértünk ki, amelyekből kiderülhet, hogy milyen különbségek figyelhetők meg a Skype-használók és nem használók csoportja között.

Annak érdekében, hogy az elektronikus kapcsolattartás elutasítását megértsük, első kérdésként azt kívántuk felmérni, hogy a megkérdezetteknek egyáltalán vannak-e olyan potenciális kapcsolattartói, akikkel tudott volna élni a Skype lehetőségével.

11. számú táblázat: *Skype-ot nem használó fogvatartottak kapcsolattartási adatai*

Vannak-e kapcsolattartói? (%)	
Nincsenek	17,16
Igen, de csak jogi képviselő	13,43
Igen, vannak, de csak a szűk család	53,73
Igen, vannak, tágabb család/baráti kör	15,67

Forrás: A szerző saját készítése.

A kapott válaszokból kitűnik, hogy a Skype-ot nem használók több mint fele (53,7%-a) rendelkezik kapcsolattartókkal, ezen ismeretségi kör azonban leginkább a szűk családra korlátozódik. Ebben az esetben természetesen legalább olyan fontos befolyásoló tényező lehet a fogadó környezet anyagi helyzete, ismeretei, mint maga a fogvatartotti hozzáállás a Skype-használathoz. Az is látható

azonban a válaszokból, hogy meglehetősen magas, 17,16% azok aránya, akik vélhetően eleve azért nem használták a Skype-ot, mert nem volt kívül, ugyanis nem volt engedélyezett kapcsolattartásuk. A fogvatartottak fennmaradó hányadának pedig volt kapcsolattartása, részben tágabb baráti körrel, részben pedig csak a jogi képviselővel.

Rákérdeztünk arra is, hogy milyen okok húzódtak meg amögött, hogy az érintett fogvatartottak még egy meglehetősen zárt, pandémiás időszak alatt sem éltek az elektronikus kapcsolattartás lehetőségével. A Skype-használat elutasításának legfőbb okát a fogvatartottak a korábban már ismertetett módokon jelölhették meg: előre megadott válaszlehetőségek, illetve egyéni, „egyéb” válaszok alapján.

12. számú táblázat: *A Skype-használat mellőzése mögötti okok*

Mi volt a legfőbb oka, hogy nem élt a Skype lehetőségével?	Említési gyakoriság (%)
A családom nem tudta kezelni az alkalmazást	25,6
Túl személytelennek tartom, rossz, hogy nem látom őket élőben	22,9
Nem tudom megfelelően használni a Skype-ot	13,4
A kapcsolattartóm nem akart velem Skype-on beszélni	11,4
A családomnak túl drága az internetszolgáltatás	7,2

Forrás: A szerző saját készítése.

A leggyakoribb válaszként, 25,6%-ban a családban adódó problémát jelölték meg, pontosabban azt, hogy a fogadói oldalról nem tudták elsajátítani az alkalmazás használatát. A második leggyakoribb ok (22,9%-ban) az alkalmazás személytelensége volt, míg a harmadik pedig – a központilag kiadott használati útmutató és ismertető ellenére is – a saját, fogvatartotti ismerethiány (13,4%). Ezeken kívül 11,4% mondta azt, hogy a kapcsolattartó nem szeretne ebben a formában tartani a kapcsolatot, míg 7,2% szerint a kapcsolattartói oldal számára túl nagy anyagi terhet jelentett az alkalmazás használata. Látható tehát, hogy amennyiben a Skype használatának elutasítása mögötti problémákat megpróbáljuk csoportosítani fogvatartotti és kapcsolattartói oldalra, úgy nagy többségben a kapcsolattartó részéről okozott problémát ezen elektronikus kapcsolattartási forma.

Egyéb válaszok között azonban megjelent a bv. intézeti szervezés nehézsége, a nem megfelelő, túlszűfolt vagy éppen zajos intézeti videóhívási körülmények is, melyekre az intézkedés későbbi, esetleges kibővítése alkalmával mindenképp hangsúlyt kell fektetnie a bv. szervezetnek.

Végül megkérdeztük a Skype-ot nem használó fogvatartottakat arról is, hogy visszatekintve, milyenek ítélik meg a kapcsolattartásának minőségét a pandémia előtt, és a járvány kirobbanását követően. Ahogy a fentiekben már többször kitértünk rá, a járvány időszaka alatt a legjellemzőbb kapcsolattartási forma a Skype által biztosított videóhívás volt, bár volt lehetőség természetesen telefonálni, levelet váltani és csomagot küldeni, illetve fogadni is. A Skype lehetőségével a fogvatartottak nagy többsége élt, azonban akik nem, azoknál fontos kérdés lehet az, hogy romlott-e, illetve, ha igen, milyen mértékben a kapcsolattartásának minősége a pandémia okozta lezárások nyomán. Ezen kérdést feltettük a Skype-ot használó csoportnak is, így a két fogvatartotti csoport összehasonlítására is lehetőség nyílt.

13. számú táblázat: *Skype-ot nem használó fogvatartottak kapcsolattartásának megítélése a járványhelyzet előtt és alatt*

Akik nem használtak Skype-ot a pandémia alatt (%)			
Milyenek ítélik meg a kapcsolattartóival való kapcsolatát?	Kifejezetten rossz	Átlagos	Kifejezetten jó
A koronavírus-járvány előtt	10,00	50,00	40,00
A koronavírus-járvány ideje alatt?	22,81	47,37	29,82

Forrás: A szerző saját készítése.

A Skype-ot nem használó fogvatartottak fele vallotta azt, hogy a kapcsolattartása a pandémiát megelőzően is csak átlagos minőségűnek volt nevezhető, 40% mondta azt, hogy kifejezetten jó, míg 10% azt, hogy kifejezetten rossz volt. Ehhez mérten a több mint egy éves bezártság és Skype-olási lehetőséggel való nem élés mellett is alig csökkent az átlagos minőségű kapcsolattartásról beszámoló aránya (50%-ról 47,37%-ra). A kifejezetten jó minőségű kapcsolattartás 40%-ról 30% körüli arányra csökkent, míg a kifejezetten rossz kapcsolattartás 10%-ról 22,81%-ra nőtt. Bár ezen kategória által érintett fogvatartottak vélhetően különösen rosszul élték meg a pandémiás időszak korlátozásait, ugyanakkor az arányok változásai sokkal rosszabb képet is festhetnének, hiszen továbbra is, még a Skype-ot nem használó fogvatartottak közel fele is alapvetően átlagos minőségűnek ítélte meg a kapcsolattartását, amely megfelel a pandémiát megelőző időszak átlagának.

14. számú táblázat: *Skype-ot használó fogvatartottak kapcsolattartásának megítélése a járványhelyzet előtt és alatt*

Akik használtak Skype-ot a pandémia alatt (%)			
Milyennek ítéli meg a kapcsolattartóival való kapcsolatát?	Kifejezetten rossz	Átlagos	Kifejezetten jó
A koronavírus-járvány előtt.	5,01	31,93	63,06
A koronavírus-járvány ideje alatt?	8,79	34,11	57,11

Forrás: A szerző saját készítése.

A Skype-használó csoportnál is hasonló arányok figyelhetők meg, így megállapítható, hogy a bezártság, a családdal való közvetlen, személyes kapcsolat hiánya alapvetően minden megkérdezett fogvatartottnál némileg csökkentette a korábbi viszony minőségét, így az nem mondható, hogy azon fogvatartottak kiemelten hátrányba kerültek volna, akik nem használtak Skype-ot.

Az elektronikus kapcsolattartás lehetőségével élő fogvatartottak között a járvány előtt is a legnagyobb arányban a kifejezetten jó kapcsolatok voltak jellemzők, a válaszolók 63,06%-a értékelt a pandémia előtti kapcsolattartását kifejezetten jónak, míg 31,93% átlagosnak, és szinte elhanyagolhatóan alacsony, 5,01% kifejezetten rossznak. A járványhelyzet alatti korlátozások alatt azonban ezen arányok némileg változtak a Skype-használat mellett is: még mindig kifejezetten alacsony százalékban ítélték rossznak kapcsolattartásukat (8,79%), míg az átlagos minőségű kapcsolattartás aránya némileg nőtt (31,93%-ról 34,11%-ra), és továbbra is a legmagasabb arányban kifejezetten jónak ítélték kapcsolattartásukat a Skype lehetőségével együtt is (57,11%).

Összességében tehát megállapítható, hogy azon fogvatartottak, akik nem használták a videóhívás lehetőségét a pandémia alatt, azok elsősorban azért, mert a kapcsolattartói oldal nem tudott megfelelő fogadó környezetet biztosítani, és emellett szintén fontos eredmény, hogy a kapcsolattartás minősége ennek ellenére sem romlott jelentősen. A Skype-on keresztüli videóhívások tehát annak ellenére, hogy erősen kényszer szülte intézkedésként kerültek bevezetésre, a visszajelzések alapján úgy tűnik, hogy pozitív fogadtatásra leltek, és a kapcsolattartási minőségen sem rontottak kiemelkedő mértékben, ezen romlás is leginkább azon fogvatartotti körnél figyelhető meg, akinél korábban sem volt jellemző a stabil és kifejezetten jónak értékelt kapcsolattartói légkör és minőség.

Összegzés

A büntetés-végrehajtás számára a járványhelyzet okozta kihívások közt kiemelten jelentkezett a látogatófogadások ideiglenes szüneteltetése, ami mind reintegrációs, mind hangulati (így biztonsági) szempontból kritikus kérdés volt. Ennek ellensúlyozása érdekében a kormányzati intézkedéseket szinte azonnal követve intézkedett a BVOP a Skype lehetőségének kiterjesztésére, infrastrukturális lehetőségeinek megteremtésére és szabályozására.

A videóhívás alapú kapcsolattartási forma az európai gyakorlatban régóta jelen lévő megoldás, melynek hazai alkalmazását először – sok más, a civil életben is „újként”, vagy legalábbis szélesebb rétegek számára újonnan megjelenő jelenségek mellett (például home office, online meetingek stb.) – a járványhelyzet szélesítette ki. Jelen tanulmányban három szempontból vizsgáltuk és mutattuk be a Skype alkalmazásának tapasztalatait.

Feldolgozásra kerültek a Skype-használatra vonatkozó statisztikai leíró adatok, mely kapcsán kiemelendő, hogy 2020 márciusától számítva 2021 márciusáig több mint 200 ezer hívás valósult meg, és ezen szám folyamatosan növekszik, továbbá a jelenlévő fogvatartottak egyre növekvő többsége él a videóhívás lehetőségével, így tehát a számszerű visszajelzések alapján egyértelműen pozitív értékelés állapítható meg a videóhívások lehetősége tekintetében.

Az alapadatok árnyalása érdekében felmértük a személyi állomány véleményét és meglátásait is, akik mind biztonsági, mind reintegrációs szempontból is pozitívan értékelték a lehetőséget, megemlítve természetesen annak nehézségeit és negatívumait is. Összességében elmondható, hogy a Skype nem csak az ideiglenesen felfüggesztett látogatófogadásokra adott jó alternatívát, de egy új kapcsolattartási formaként is értelmezhető lett, melynek olyan tulajdonságai, előnyei vannak, amelyeket más kapcsolattartási forma nem tud megadni. Kiemelhető ezek közül a leküzdhetetlen távolságok áthidalásának lehetősége, illetve az otthoni környezetbe való betekintés szabadsága, mely más módon, az intézet elhagyása nélkül gyakorlatilag nem kivitelezhető. A hátrányai kapcsán a rendszer megnövekedett adminisztrációs igényét és az egyes szakterületeken megjelenő többletterhelést, míg a fogvatartottak oldalán a technikai nehézségeket érdemes megemlíteni a vizsgálat eredményei közül.

A vizsgálat harmadik részeként bemutatásra kerülő – a KKMI által végzett – kérdőíves felmérés eredményei alapján elmondható, hogy a Skype-ot használó fogvatartotti állomány túlnyomó többsége kifejezetten elégedett volt a szolgáltatással, megítélésük alapján a járványhelyzet okozta korlátozások ellenére a kapcsolattartásuk fenntartásában jelentősen segített a Skype használata. Kiemelendő eredmény, hogy a Skype-ot használó fogvatartottak 21%-a a későbbiekben is

használná a látogatófogadások alternatívájaként is ezt a lehetőséget, és 67%-uk a látogatófogadások mellett, kiegészítő kapcsolattartási formaként élne vele. Az esetlegesen felmerülő kapcsolattartási nehézségek és problémák elsősorban a kapcsolattartói oldalon (például a szervezési és infrastrukturális hiányosságokban), illetve a korábbi kapcsolattartás bizonytalanabb mivoltában és rosszabb minőségében jelentek meg, ugyanakkor említésre kerültek a bv. szervezeti oldalon megjelenő problémák és hiányosságok is (esetleges időpontcsúszások, feltorlódott hívások okozta nagyobb zsúfoltság és háttérzaj stb.).

Összefoglalásként tehát leszögezhetjük, hogy annak ellenére, hogy a Skype-használat ilyen volumenű kiterjesztését egy nem várt és a korábbi működést tekintve „rendszeridegen” szükséglet hozta életre, nagyon pozitív mérleggel zárható mind szervezeti, mind állományi oldalról. Így reméljük, hogy a bv. szervezet számára a kimutatott eredmények mindenképpen tanulságként és előremutató segítségként szolgálnak majd a későbbi intézkedések kidolgozása során, és továbbgondolásra érdemesnek tartjuk az elektronikus kapcsolattartás hosszú távú bevezetésének használatában rejlő lehetőségeket jutalmazási, motivációs és kapcsolattartási oldalról egyaránt.

Ahogy azt már a nemzetközi kitekintés során is említettük, az EuroPris által végrehajtott felmérésből is kiderült, hogy több országban is felmerült, a pandémiát követően is folytatni kívánják a kapcsolattartás ezen formáját, nem a személyes látogatás helyettesítéseként, hanem önálló kapcsolattartási formaként. A visszajelzések alapján a hazai fogvatartotti populációban és a bv. szervezet számára is felmerülhet ez igényként, hiszen abban szinte minden intézet egyetért, hogy amennyiben újraindul a látogatófogadás lehetősége, a Skype, mint elektronikus kapcsolattartási forma, a megfelelő szabályozás kialakítása mellett az általa nyújtott pozitívumok miatt jó motivációs lehetőségként tudna megjelenni.

Ennek több útja is lehetséges, így többek között a Skype jutalomként történő biztosítása, melyet az intézetek kiváló motiváló erőként jelöltek meg. Emellett ezen új, alapvetően pozitívan fogadott kapcsolattartási forma eljárásrendjének kidolgozása során érdemes megfontolni a Skype-használat valamilyen minimális hozzájáruláshoz kötött állandó bevezetésének lehetőségét is. Ezen lehetőség tudna igazodni a végrehajtási fokozathoz és rezsimszabályokhoz is (például az engedélyezett alkalmak számában és az időtartamban), valamint anyagi hozzájárulást jelentene a rendszer bővítéséhez, további kialakításához és folyamatos fenntartásához is. Bármelyik alkalmazási formát is helyezi a bv. szervezet előtérbe, fontos a megfelelő szabályozási környezet és a helyi eljárásrendek kialakítása annak érdekében, hogy a bevezetésben rejlő, akár a fogvatartotti (szervezési nehézségek, zsúfoltság, hangzavar, meghittség hiánya), akár a személyi állományi oldalon megjelenő negatívumok (adott szakterületeken jelentkező

túlzott mértékű többletfeladatok) racionalizálhatók és kiküszöbölhetők legyenek. Mindemellett természetesen a visszajelzések alapján is szükséges az infrastrukturális és biztonsági feltételek további fejlesztése, esetlegesen az ehhez szükséges állomány biztosítása vagy átcsoportosítása is a pozitív eredményű végrehajtás érdekében.

Felhasznált irodalom

- Bertram, W. (2020). *Prisons and Jails Are Rolling Back Free Phone and Video Calls. They Should Be Extending Them Instead.* <https://www.prisonpolicy.org/blog/2020/09/11/free-calls/>
- Bogotyán R. (2018). Telekommunikációs eszközök alkalmazása a büntetés-végrehajtásban, az igazságszolgáltatás és a jogérvényesítés hatékonyságának növelése céljából. *Börtönügyi Szemle*, 37(4), 15-25.
- Cîrlig, C.C., Luyten, K., del Monte, M. & Voronova, S. (2020). *Coronavirus and prisons in the EU Member-State measures to reduce spread of the virus.* European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651976/EPRS_BRI\(2020\)651976_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651976/EPRS_BRI(2020)651976_EN.pdf)
- Council of Europe (2014). *European Judicial Systems Edition 2014(2012data): Efficiency and quality of justice an overview.* <https://rm.coe.int/european-judicial-systems-edition-2014-2012-data-efficiency-and-qualit/1680785d95>
- Lindsay, J. A., Hogan, J. B., Ecker, A. H., Day, S. C., Chen, P. & Helm, A. (2020). The Importance of Video Visits in the Time of COVID-19. *The Journal of Rural Health*, 37(1), 242–245. <https://doi.org/10.1111/jrh.12480>
- Europris (2020a). *Overview of European prison services' responses to the COVID-19 crisis.* https://www.europris.org/wp-content/uploads/2020/08/202007_Europris_Overview-COVID-Commissioner-Reynders-update-July.pdf
- Europris (2020b). *Overview of European prison services' responses to the COVID-19 crisis.* <https://www.europris.org/wp-content/uploads/2020/12/Overview-COVID-Commissioner-Reynders-update-November.pdf>
- Flynn, C. & Harrigan, S. (2020). *Maintaining family contact during COVID-19: Describing the experiences and needs of children with a family member in prison.* MONASCH University. https://shineforkids.org.au/wp-content/uploads/COVID-19_PrisonVisiting_October2020.pdf
- Duwe, G. & McNeeley, S. (2020). Just as Good as the Real Thing? *The Effects of Prison Video Visitation on Recidivism*, 67(4), 475-497. <https://doi.org/10.1177/0011128720943168>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Prevention Measures in European Prisons*. <https://www.europris.org/covid-19-prevention-measures-in-european-prisons/>

URL2: *Contacting and visiting prisoners*. <https://www.corrections.vic.gov.au/prisons/contacting-and-visiting-prisoners>

URL3: *Secure video calls with prisoners*. <https://www.gov.uk/guidance/visit-a-prisoner-using-a-video-call>

URL4: *Skype útmutatót készített a büntetés-végrehajtás a fogvatartottak hozzátartozóinak*. <https://bv.gov.hu/hu/intezetek/bvszervezet/hirek/3619>

Alkalmazott jogszabályok

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Somogyvári M. (2021). A koronavírus hatása a fogvatartotti kapcsolattartásra – Kihívások és szervezeti válaszok. A fogvatartotti videóhívások alkalmazásának empirikus vizsgálata. *Belügyi Szemle*, 69(SI5), 109-143. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2021.5.5>